

Quid per lectulū sponse: nisi oīj quietē intelligimus? Mens em̄ que sponsum suum singulariter amat xp̄m: inquantū potest ab offitibus sollicitudinibus mūdi vacat: virtutes quibus sponso suo plaseat: intus accumulāt. Que dum om̄ia que tē poralia sunt cōtempnit. Lectū sibi cū spōso in pace victorie facit: vbi quo quietius pauat: eo amplius flores inuenit: quib⁹ se decora sponso ostendat. Sequit̄:

Ligna domoꝝ nostrarū cedrina: laquearia cypressina.]

Per domos plures ecclesias intelligimus: per tigna cedrina predicatorēs designam⁹: per laquearia cypressina sp̄os populos figuramus. Tigna em̄ tectū sustentant: laquearia vero domū implent ⁊ ornant. Sic in sancta ecclesia predicatorēs boni scripturā diuinā in corde ⁊ ore portant: quā fidelibus expandentes predicant: vt dum ecclesia predicatione celestī instruit̄ munimen accipiat: quo ab ymbribus temptationū protegat̄. Cedrus autē ⁊ cypressus imputribilia ligna esse perhibent. Quibus bene om̄es electi figurantur: quia dū temporalia nullo desiderio se curant: eterni fiunt eo q̄ mente in eterna h̄gunt. Respondet sponus ⁊ dicit:

Capitulū II B

Eo flos campi: ⁊ lilium conuallium.]

Bene flore xp̄us se nominat: qui dum spinas peccatoꝝ exterminat: in se sponi ⁊ pulchritudine sue iusticie exponat: ⁊ naribus cordis dū celeste desiderii applicat: interiora anie quasi odore refocillat. Quia sequit̄ adhuc ⁊ dicit:

Sicut lilium inter spinas: sic amica mea inter filias.]

Bene sicut lilium inter spinas: sponsa inter filias esse perhibet: quia cū multi sint in ecclesia: qui solis verbis xp̄m cōsentent: operibus vero nihil: nisi humanas sollicitudines sectant: sola illa anima in liliū dignitatē computat: que dū a mortalitatis

radice ad celestē pulchritudinē assurgit: ⁊ mūdicie candore corde ⁊ corpore sibijp̄i custodit: ⁊ proximos quosq; bone opinionis odore reficit. Sed quia sponus sponfam suā laude dignā habuit: ipa iaz ex debito laudat a q̄ se laudari perspicit ⁊ dicit

Sicut malū inter ligna siluarū: ⁊ dilectus meus inter filios.]

Ligna siluestria esui hominū abiles fructus non gignūt. Malus vero quod gignit cōgrue et salubriter homines edūt. Merito ergo per malū xp̄s: per siluestria vero ligna ceteri homines figurant: quia in solo xp̄o cibum salutis quorietēs querimus inuenimus: ⁊ in eius verbis ⁊ exemplis anias nostras fructu suauit̄ et salubrit̄ reficimus. Ipse est quippe lignū vite quā nobis tribuit: ipse est qui dū nobis semet ip̄m inspirat: animā pascit. In ceteris vero si quid refocillatiōis inueniamus: non qd̄ illoꝝ: sed quod xp̄i est ab illis sumim⁹ quia quequid in eis preter deū est mortis ferū nobis proculdubio inuenimus.

Sub ymbra illius quem desiderabam sedi.]

Umbra christi protectio spiritus sancti. Spiritus quippe sanctus mentem quaz replet obumbrat ⁊ quia omnem temptationū feruore temperat: ⁊ dum aura sue inspiratiōis suauiter mentē tangit: quicquid horij coloris feruebat expellit: ⁊ quā iam forsitan nimis vicioꝝ estus marcidam fecerat: umbra sancti spiritus protegens recreat: vt dum in eius inspiratiōe sedens pauat: vires colligat: quibus ad eternā vitam robustius currat. Sequit̄:

Et fructus eius dulcis gutturi meo.]

Arbor quippe fructifera ip̄e xp̄us in corde nostro plantatus per fidē existit. Quā si mens digne ⁊ instanter excolit: fructus nimirū interius pulchros ⁊ vtilēs gignit. Quos dum mens capiens: aude comedit: omnes mūdi voluptates pre eius dulcedine postponit. Dulce enim est valde

Expositio beati Gregorij pape

sibi celestia cogitare: in eternitate oculus
intimū figere: vt aliquando in fletibus eti-
am mens accensa compungat: vt inter la-
chrymas subleuata: angelorū cibo ipsa vi-
delicet sponsa quāto dulcius: tanto auidi-
us pascat. Inde est qđ sequit̃.

¶ Introduxit me rex in cel-
lam vinariam: ordinauit in me
charitatem.]

¶ Quid enim per cellam vinariā congru-
entius: q̃ ipsam archanam eternitatis cō-
templationē accipimus? In hac eternita-
te angeli sancti vino sapientie inebriant̃:
dum ipm̃ deum facie ad faciem videntes
omni voluptate spiritali faciunt. Hanc
sancta mens si a sponso introducat: post
positis om̃ibus temporalibus intrat: in
qua ex illis angelicis delitijs quantū sibi
concedit gustat. Et qz̃ adhuc si in corpo-
re corruptibili demoretur: et si perfecte nō
sanat: tamen ex illo minimo qđ cursim su-
mit considerat: quantū debeat amare qđ
amat. Potest tamen per cellā vinariam
scriptura diuina figurari. Per hāc quip-
pe in spōia charitas ordinat̃: quia in eius
doctrina manifeste discit̃ qualiter deus et
proximus ordinate diligant̃. Hac charita-
te percussa sequit̃ et dicit:

¶ Sulcite me floribus: stipate
me malis: quia amore langueo.

¶ Per flores teneri quoz̃ et incipientes:
per mala vero perfecti fideles designant̃.
Sponsa quippe: quia amore languet sul-
citi se floribus: et stipari malis appetit:
quia dum se eternitatis desiderio afficit:
dum qualiter illuc perueniat: tota anxie-
tate perquirat. Sed quia peruenitionem
vbi in carne viuit: om̃ino nō inuenit: fati-
gata in desiderio suo req̃scent: et in hoc so-
lo gaudet: si circa se respicit: vel q̃bus ipsa
p̃ficit: vel in quoz̃ profecti de consolationē
de languore suo perspicere possit. Quib⁹
de sponso suo subsequēter hec dicit.

¶ Leua eius sub capite meo:
et dextera illi⁹ amplexabit me.]

Per leuam sponsi vita presens: per dex-
teram vero vita eterna designatur. Per
caput autem sponse mēs que anime prin-
cipatur assumitur. Sed leua spōsi sub ca-
pite spōse esse dicitur: et dextera eius am-
plexatur eam: quia vitā temporalem sub
mente sua semper ponit: vitam vero eter-
nam: vt omnimodis amplectetur concupi-
scit. Hec quippe: que videt magnanimi-
ter mente sublimi conculcat: officijs cele-
stibus se occupat: Hec necessitate tolerat
ad illa sūmo desiderio q̃si brachio dexte-
ra sponsi astricta suspirat. In que cum ali-
quantulum intrat delectabiliter quiescit:
cuius quietis dilectione mundanos tur-
multus omnino fastidit. Sic quiescen-
tem vtiqz̃ sponso amplius diligit: et ab
eius excitatione improbos quoz̃qz̃ repelsit:
dicens:

¶ Adiuro vos filie hierusalem
per capreas ceruosqz̃ campoz̃:
vt non suscitatis neqz̃ euigilare
faciatis dilectā donec ipsa velit.

¶ Cerui capree mūda animalia in lege eis
se perhibentur. Quid ergo per ceruo et
capreas: nisi fidem: spem: et charitatem
accipimus. Quas dum nobis mundas
seruamus: per easdem altos mentes con-
templatiōis ascendimus. Sancta autem
anima sponsa xp̃i a cunctis mūdi pertur-
bationibus quiescere appetit: in sinu spon-
si sopitis: terrenis cupiditatibus dormi-
re sancto ocio cōcupiscit. Ita vt etiam ne-
cessaria colloquia aliquando fastidiat: fos-
liusqz̃ sponsi colloctatione quanto quietis-
us: tanto serenius hylarescat. Sed hanc
dormientem carnales qui sunt in ecclesia
nonnunquā impoertine excitant: negotiis
eius mundi eam implicare desiderant: quia
eius vitam inutilem existimant: dum ab
eorum curis eam se abstinentem conside-
rant. Vbi tales satis congrue non filij: sed
filie nominantur: quia dum effeminatos
mores nutriunt: virili dignitate amissas
quales inferius habeantur: exterius no-
mine femineo designantur. Vbi dilectam

suscitare sub adiurationis pondere prohibentur: ne videlicet mentem: que ad vacandum deo se accingit: solis spiritualibus studijs inherere concupiscit. impotentis sollicitudinibus inquietent: et tenebris curarum terrenarum oculum cordis eius obnubilent. Et tamen non ei otiosis cura proximi interdicitur: sed quando suscitari debeat eius voluntati relinquatur: quia profecto omni: perfecte anime discernendum est: et quando celesti contemplationi studeat: et quando proximorum utilitatibus inferuiat. Hanc vacandi deo licentiam libentissime sponsa suscipit: statimque verbum sponsi amplectitur et dicit:

Vox dilecti mei.]

Vel si diceret: Hanc vocem dilecti mei sponsi esse recognosco: hanc ab eius ore semper audire desidero: quia in hoc video quantum me diligit: cum me amplectibus eius desiderabilibus impediri prohibeat. Ad hos amplexus qualiter peruenit: subito narrat dicens:

Ecce iste venit saliens in montibus transiliens colles.]

Ad amplexus sponse sue christus venisse disponens: humanitatem nostram dignanter assumpsit: ad quod mysterium peragendum: quasi saliens in montibus venit: quia quedam opera inter homines ostendit: que valde sublimia sunt: et super homines esse perspicuus: humanum genus ammirari potuit: sed attingere nequit. Venit enim de virgine natus est: quod vagientem ad adorandum pastores angelus ammonuit: magos stella perduxit et pendens in cruce qua hora voluit spiritum emisit: et mortuos tercia die seipsum suscitavit: et celum ingressus spiritus sanctum quibus sibi placuit: donavit. Hec faciens: quasi in montibus ambulavit: quo eius nulla creatura assequi valuit. In his nimirum operibus colles transiit: quia sanctos omnes quantumcumque excreverunt: potentia sue operationis transcendit. De quo et sequitur.

Quasi post parietem nostrum: aspiciens per fenestras prospiciens per cancellos.]

Similis capree bene esse dicitur: quia ex synagoga carnem traxit: que per capream ostenditur. Et quia ex antiquorum sanctorum stirpe progenitus est: quasi hinnulus ceruorum: recte esse perhibetur. Sequitur.

En ipse stat post parietem nostrum: aspiciens per fenestras prospiciens per cancellos.]

Quasi post parietem nostrum christus incarnatus stetit: quia in humanitate assumpta diuinitas latuit. Et quia eius immensitatem si ostenderet: infirmitas humana ferre non posset: carnis obstaculum obiecit: et quicquid magni inter homines operatus est: quasi post parietem latitans fecit. Per fenestras autem et cancellos quasi aspicit: partim videtur: partim vero se abscondit. Sic et dominus Iesus christus dum et miracula per diuinitatis potentiam fecit: et abiecta per carnis infirmitatem pertulit: quasi per fenestram et cancellos prospexit: quia in alio latens: in alio quis esset apparuit. Incarnatus itaque ecclesie sue: vel vnicuique perfecte anime loquitur: et ad eternam exhortatur patriam dicens:

Surge prope columba mea: amica mea: formosa mea: et veni.]

Propter fidem christus sponsam suam amicam vocat. Columbam propter simplicitatem: formosam propter operationem: quia enim sine fide deo placere non possumus: bene per fidem amici vocamur: quia dum fide celestia appetimus: abiectionis terrenis deo adheremus. Columba vero bene anima propter simplicitatem dicitur: quia anima deuota: dum simpliciter dum cordis simplicitate perferatur: nequaquam mundi ineptam leticiam dissoluta sectatur. Sed semper ad eterna festinans: colube gemitus diligendo limitat.

Propter operationē anima foemosa recte appellat: quia dum preterite vite peccata per bona opera redimit: quasi anti- quā turpitudinē assumpta forma meliori ante sponsi oculos abscondit. Hanc itaq; hortat sponsus: vt surgat et veniat: quia dignū est: vt quicūq; ad amorem xp̄i pro- perat: carnis torpore quantū potest abij- ciat: et se ad eterna cōsequēda celeriter ac- cingat. Sed quia vt ad celestia festinē? per exhibitionē noui testamenti a deo ac- cepimus. Ideo recte sequit:

¶ Nam hiems trāsūt: humber abijt et recessit: flores apparue- runt in terra nostra.]

Quid per hiemē: nisi legis austeritas in- telligenda est? Que dū in carnalibus sa- crificijs populū antiqū detinuit: ad ap- petenda spiritualia et celestia obseruato- res suos non audiuit. Possumus etiam per hiemē vitaz presentē intelligere: que dum nos assiduis temptatiōibus impetit quasi ymbribus importunis ad sequendū xp̄m torpore compellit. Sed iam sponsa surgat: quia hiems transijt: quoniam quan- to magis dies vltimus instat: presens vi- ta recedit: et quo amplius tempus ad ter- minū ducit: eo citius currendū est: ne ele- cta anima oblati sibi muneribus eternis priuet. Transijt enim dicit: quia in proxi- mo transitura esse nō dubitat. Sequit.

¶ Flores aparuerūt in terra: tempus putationis aduenit.]

Flores apparuisse in terra dicitur: quia sancte anime in celo recipiunt. Et quia in hac vita quāuis hiems fuerit: nō torpue- runt: mor vt recesserunt in terra viuentiū gloriose floruerūt. Bene sequit cū dicit:

¶ Tempus putatiōis adue- nit. ¶ Quia quo amplior electoz nume- rus in celo congregat: eo celerius repro- bi ab ecclesia: tanq̄ sacramenta inutilia amputant: vt et mundus citius finiatur. Sequitur.

¶ Vox turturis audita est in

terra nostra.]

Quid per turturē: nisi ecclesia? Quid per terram sponsi: nisi vita illa beata desi- gnat? Sed vox turturis in terra sponsi au- dita esse dicit: quia dum p̄ desiderio suo sancta ecclesia deprecata: xp̄o in celo cle- mentissime audit. De quo recte subdit.

¶ Sicus ptulit grossos suos.]

Quia sancta ecclesia martyres suos ad eterna patriam premisit. Post quos:

¶ Vinee flozentes odorem de- derunt. ¶ Quia per vniuersum mundū exempla bonoz operum exercuerūt. Vi- nee vtiq; flozēs producūt: cum singule ec- clesie animas infideles ad fidei nouitatē per baptisimū educūt. Sed flozēs ipi odo- rem proferūt cum credentes anime exem- pla bona per suauem opintōnē sibi iuuicē et alijs aspergunt. Sed quia xp̄us vtroq; modo exhortatiōis nos trahit: vt videli- cet et preceptis nos amoneat: et exemplis sanctorum nos erigat. Idcirco sponsus sue prius vt surgeret ammonēdo precepit: et deinde exemplū sanctorū ad cognitionem adduxit: et post exemploz exhibitionē ite- rum se ad precepti comonitionem cōuertit dicens:

¶ Surge amica mea: soror mea: et veni columba mea in fo- raminiibus petre in cauerna ma- cerie.]

Surgit anima cū a peccati pepe- tratiōe se erigit. Venit cū per bona opera desiderij sancti passib; sanctis ad celestia tendit. Sancta etem mens cum preterite vite turpitudines aspiciat: cū peccata sua enumerat que fecit: mox secū in consciens- tia erubescit: et que cūq; in mundo dilex- rat: ad odiū sibi transferens sēntibus se pu- nit: et ipa penitentia facta robustior ab om- ni inquinatiōe etiā exilit: et ab omni torpo- re negligētie se excutit: vt iā in finis cogi- tatiōibus nō taceat: sed ad appetēda inui- sabilia per sancta desideria se extēdat. Hec itaq; mens surgit et venit: qz et a torpore infirmitate per cōpunctionē se erigit: et

sanctis studijs se exercēs: ad eterna pedibus amoris currit. Per foramina autē petre vulnera manū xp̄i in cruce pendētis libēter intellexerim. **C**avernā vero macerie vulnus lateris quōd lācea factū est: eodē sensu dixerim. Et bene colūba in foraminibus petre: et in caverna macerie esse dicit: quia dum in crucis recordatiōe partem xp̄i imitat: dum ip̄a vulnera propter exemplū ad memoriā reducit: quasi colūba in foraminibus petre: sic simplex anima in vulneribus nutrimentū quo cōuasciscat: inuenit. Possunt tamē per foramina petre incarnatiōis xp̄i sacramēta signari: et per cavernā macerie ip̄a protectio angelice custodie figurari. In qua custodia cū anima ponit: bene ei a sponso dicit:

Ostende mihi faciē tuam: sonec vox tua in auribus meis.] Quid em̄ per faciē: nisi fidem qua a deo cognoscimur: accipim? Et quid per vocē: nisi predicationē intelligimus? Sed precipit sp̄s: ut ei sponsa faciē suam ostēdat: quia quicūq; se fidem dicit habere: necesse est: ut bonis operibus se exerceat: ut in operibus exterioribus fides interior innotescat. Sed et opera: necesse est ut vox predicationis sequat: quia quicūq; in sanctis operibus perfecte se dilatat: cōsequens est ut ad eandem faciēda proximis quosq; exhortetur. Ideo sequitur:

Vox enim tua dulcis: et facies tua decora.] Tūc enim et vox placet: et facies decorat: quā et opa predicationis sequitur: et rursus predicationē bona opera comitant: huiusmodi predicatoribus consequenter dicitur:

Capite nobis vulpes paruas: que demoliunt vineas.] Per vulpes hereticis: per vineas singule ecclesie designant. Sed vulpes vineas demoliuntur: quia per hereticos ecclesie a recte firmitate viriditate exsiccant. Que bene paruale dicunt: quia quāuis contra veritatē intus superbiāt: exterioris in verbis tamen humilitatē per simulationē secant. Que

tūc a sanctis pdicatoribus capiūtur: quādo instante altricatiōe sententijs veritatibus cōuincunt. Predicatores quippe sancti aliquādo canes per similitudinē dicitur: quia predicatoribus assiduis quasi latratibus importunis: aduersarios quosq; a grege ouium arcerent nitunt. Isti canes vulpes xp̄i capiūt: quia ducem suū dum fideliter diligūt: pro eius amore laborātes: tergiuerlantes hereticos ab inuolutiōibus questionū: quasi a tenebrosis caueis ad lucem veritatis educūt. Qualiter vulpius demolitio timeat: manifestat cū dicit:

Sam vinea nostra floruit.] Vineaque quippe floruit: quia sancta ecclesia per baptismū filios ad dei nouā conuersationē perduxit. Quibus timendū est: ne ab hereticis deprauent: quia dū quisq; fideles in nouitatē christi regenerant: quo quisq; tenerior est: eo citius ad puritatē seducit. Floribus omnino timendū est ne pereāt: quia dum adhuc quisq; ad perfectionē per exercitiū diuturnū non conualluit: facile si a dente venenoso mordeat ab hoc quod nactus fuerat: euanescit. Perfecta em̄ queq; anīa in quo se tam diu exercuit: facile nō amittit: qui a quo frequētius palato intimo q̄ dulcis sit dominus gustauit: eo constantius sponsi rectitudinē tenet: et distorta fastidit. Que psequitur conueniēter: et dicit:

Dilectus meus mihi et ego illi.] Ac si diceret: Dilecti mei amicitia constāter teneo: quia eius constantē benivolentiā erga me sentio: quia dū eius familiaritatē benignā habeo: durū est quod ei aduersum inimicos latrātes audio: et dum in eius assiduitate qualis sit video: si quid erroris proferūt aduersarij a veritate q̄ in eius visione cognoui nō recedo. De quo bene sequitur:

Qui pascitur inter lilia: donec aspiet dies: et inclinentur vmbre.] Quid per lilia: nisi mūde anime designatur? Que dū castitatis candorē retinet: per bone fame opinionē proximis quibus.

q̄ suauiter olent. Inter lilia sponsus er-
go pascif: quia proculdubio animarū ca-
stitate delectat: que ⁊ in se mundiciā car-
nis conseruat: ⁊ per nitidas cogitationes
corā eo placet: ⁊ extra p̄mis quasi odo-
ris suauitatē donant. Dies vero aspira-
bit: ⁊ vmbre inclinabuunt: quādo vita eter-
na apparebit: ⁊ p̄sens vita finietur. Die
quippe nox est ibi dies erit: quia hic in vi-
sione veritatis calligamus: vbi deus ipse
tota veritas mētibus elucebat. Ad hanc
proxius diē sancte anime enitunt: vt per-
ueniant propter hāc iusticiā illibatum: in
quantū possunt conseruat: ⁊ quia sine xp̄o
nihil possunt eius auxiliū inuocant: eius
familiaritatē desiderant. Quārū dū men-
tem cōsiderat: prope est benignus ⁊ adiu-
uat: ⁊ quo amplius proficiūt: familiarius
semper amat: donec finitis tenebris mun-
di ad vite eterne lucez perfectas educat.
Quā lucem quia valde desiderāt: eanq̄
cum dñs ad iudiciū venerit: videndā esse
putant. Idcirco cū desiderio dicūt:
**dd Reuertere: similis esto ca-
pree: hinnuloq̄ ceruoruz super
montes bethel.]**

Anobis dilectis corporaliter tūc abiit:
quādo post resurrectionē in celū ascendit
Tunc autē reuertet quando in fine mūdi
resuscitatis corporibus hominū omnib⁹
in iudicio manifestabit. Qui vere similis
capree ⁊ hinnulo ceruorū apparebit: quia
in carne nostra veniens ad iudiciū omni-
bus se mōstrabit. Per capreā enim que
mundū est animal: ecclesia designat: que
dum in celestibus mēte habitat: quasi in
montibus pascit. Per ceruos autē quid
aliud q̄ patres antiqui designant: ex quo-
rū carne xp̄us natus: quasi hinnulus cer-
uorū mūdo est presentatu s. Bethel autez
domus dei interpretat: que bene ecclesia
dei dicit: qz in ea minus habitat vuz per
fidem corda nostra mundant. Super mō-
tes ergo bethel simul capree hinnuloz
ceruorum apparebit: quia in eadem hu-
manitatis forma ad iudiciū ventet: quam

ab ecclesia sumpsit: quando in hoc mūdo
ex patrū progenie: quasi hinnulus ex cer-
uis natus fuit. Quevere ⁊ similis capree
⁊ super montes apparebit: quia ex huma-
nitatis quidem similis ecclesie erit: ⁊ ta-
men super ip̄os summos: qui quasi mon-
tes excellunt: in ecclesia sublimior emine-
bit. Qui dum venire moretur: quia cum
semper sancta anima perquirere nititur.
Ideo sequitur.

Capitulum. III

**A lectulo meo per no-
ctes questui quem dili-
git anima mea.]**

Lectulū sibi sancta anima in nocte facit:
dum officis perturbatiōes mundi fugiat:
secretum componat in quo requiescit. In
hoc lectulo quem diligit: querit: quia dū
ab omnibus sollicitudinibus mundi vas-
cat: in eius inquisitione quomodo ad illuz
perueniat non quiescit. Notandū est autē
tem: quia per noctes querit: qui modo in
hoc mūdo viuūt: ⁊ perfecte tenebras tem-
poralitatē a se non exierit. Quas quo
grauiores patitur: eo feruentius queret
eum: quo inuento tenebras amplius non
parit. Sed quia quē querit: nunq̄ perfe-
cte in hoc mūdo inuenit. Ideo subiungit.

B Questui illū ⁊ nō inueni.]

Quia vero maximo desiderio estuat: et
quicquid tenet ei non sufficit: donec velle-
rum inueniat: ideo constantiam inquisi-
tionis subiungit dicens:

**Surgam ⁊ circuibō per ciui-
tatem: per vicos ⁊ plateas: que-
ram quē diligit anima mea.]**

Quid per ciuitatē in hoc loco nisi eccle-
siam: quid per vicos ciuitatis: nisi spiri-
tuales quosq̄ accipimus? Qui dum ad
celestia toto corde gradiūtur: angustā vi-
am tenent qua ad vitam perducant. Per
plateas autem seculares designant: qui
dum voluptates suas multas sequūtur la-
tas vias gradiūtur. Surgit ergo spon-
ta